

**Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
Irodalomtudományi Doktori Iskola**

Roginer Oszkár

A JUGOSZLÁVIAI MAGYAR IRODALOM TEREI

**A (POSZT)JUGOSZLÁV MAGYAR IRODALOM ÉS A
TÉRALAPÚ KÖZÖSSÉGI IDENTITÁS-KONSTRUKCIÓK VISZONYA
(1945-2010)**

PhD értekezés tézisei

**Doktori iskola vezetője:
Prof. Dr. Thomka Beáta
egyetemi tanár**

**Témavezető:
Prof. Dr. Thomka Beáta
egyetemi tanár**

Pécs, 2016

Tartalomjegyzék

A disszertáció elméleti kerete és célkitűzése.....	1
A disszertáció felépítése és kutatásmódszertana	4
A tudományos munka eredményei	5
Dr. Virág Zoltán (Szegedi Tudományegyetem) opponensi véleménye	6
Dr. Ladányi István (Pannon Egyetem) opponensi véleménye	10
Válasz az opponensi véleményekre.....	14
Szakmai önéletrajz.....	18

A disszertáció elméleti kerete és célkitűzése

A disszertáció a (poszt)jugoszláv magyar irodalomban megmutatkozó közösségi identitás térbeli azonosulási csomópontjainak bővülésével és csökkenésével, átszerveződésével, átértékelődésével foglalkozik. Alapvető célkitűzése a helyszínek feltérképezése és diakrón elemzése, valamint azon topográfiai reprezentációs mechanizmusok disszeminációja, amelyek egyrészt a kollektív szubjektum alakulástörténetének is részét képezik, másrészt pedig egy olyan közösség önképének térbeli imaginációját, amely a huszadik század során ismételen átértelmezésre került.

Egy olyan kiterjesztett csoport saját terét vizsgáltam, amely a huszonegyedik századra egy egyre inkább hibridizált, poszt-monarchikus és poszt-jugoszláv elemeket, valamint az ezekhez kapcsolódó kulturális narratívákat ötvözi, ezt megelőzőleg pedig egy „össz-jugoszláv” azonosulási stratégia mentén szerveződött. Ennek megfelelően a jugoszláv és posztjugoszláv magyar közösségi tudat helyszíneit, központként működő városait, településhálózatát, vízrajzát, domborzatát tekintetem át. Elsősorban az foglalkoztatott, hogy a korabeli kollektív szubjektum mit tekintett belföldnek, mit külföldnek, miből állt a saját tér és hol voltak a határai. Fontos továbbá, hogy a vizsgált nyolc évtized alatt ezek a határok miként változtak, mit eredményeztek a módosulások, milyen viszonyban álltak egymással a szóban forgó közösségi tudaton belül az egyes elemek és mindez hogyan mutatkozott meg a szépirodalomban. Elsősorban az azonosulási csomópontok kollektív tudatba való beágyazódásának folyamata érdekelt, illetve ennek reprezentációja a jugoszláviai magyar irodalomban. Az általánostól az egyesig haladva így olyan tendenciák kimutatása volt a cél, amelyek megmutatják, hogy mi történik akkor, amikor egy közösség azonosulási hálójában átértékelődnek, átalakulnak vagy onnan kiesnek bizonyos terek, valamint amikor csonkulnak a helyszínekhez kötött mítoszok, hivatalos igazságfogalmak és kulturális narratívák.

A személyeshez hasonlóan a kollektív identitásnak is a sok közül csak egyetlen aspektusa a térrel való azonosulás. A kollektív szubjektum térbeli lenyomata viszont, ugyanannyira fontos, mint a közösségi önszerveződés politikai, gazdasági, jogi-adminisztratív, kulturális, etnikai, nyelvi vagy bármely másik mozzanata. Az elméleti keretet illetően tehát olyan teoretikusok

munkáira alapoztam, akik lehetővé tették a térbeli imagináció, a közösségi azonosságtudat és a szépirodalmi megnyilvánulás elemzéséhez szükséges hármas viszonyrendszer kialakítását.

A teret ilyen értelemben semmiképpen sem tartályként, hanem extenzív kapcsolatnyalábok, időnként egyesülő és megszakadó hálózatok összességékként kell értelmezni. A kérdéses fogalom nem egy állandó, adott és változatlan jelenségként, hanem a helyszíneknek egymással kölcsönös függőségben levő szűkülő, bővülő, folyamatosan alakuló mezőjeként létezik. Henri Lefebvre eredendő hibának nevezi a tér keret- vagy tartályként való megközelítését, hiszen ez a tér abban az esetben csakis olyan elemeket tartalmazhatna, amelyek kisebbek nála, egyetlen lét oka pedig az lenne, hogy megtartsa a belehelyezetteket.¹ A disszertációban feldolgozott, társadalmilag megkonstruált helyszínek sem vizsgálhatók is ilyen értelemben statikus elemekként, és a szépirodalom eszköztára az, amely a táguló, töredező, felaprózódó, egyesülő hálózatokat, valamint a hol csoportosuló, hol osztódó, de mindenképpen egymással összefüggő kapcsolattömböket évtizedeken átívelő folyamatokként láttatni tudja. Az írás aktusával ezek saját vagy idegen helyszínekként rögzülnek, és – bár, ez mást jelent a negyvenes, ötvenes és mást a nyolcvanas vagy kétezres években – a recepció egyik sarkköve is az, hogy az olvasó a saját teret lehetőleg sajátjának, ismerősen rendezettnek, az idegent pedig idegenként ismerje fel. Mircea Eliade is a tér megkonstruálását a „kozmosz és káosz“ klasszikus dichotómiájára vezeti vissza. *„A hagyományos társadalmak egyik jellegzetessége a számukra magától értetődő ellentét, az általuk lakott terület és az azt körülvevő ismeretlen és meghatározatlan tér között. A terület, amelyen élnek: a »világ« (pontosabban: »a mi világunk«), a kozmosz; a többi már nem kozmosz, hanem egyfajta »másik világ«, idegen kaotikus tér.“*² Miközben a vallásos tértapasztalatról ír, azt egy nem-homogén tapasztalati szintnek tünteti fel, amelyben a világ olyan részekből épül fel, amelyek egymástól minőségileg különböznek és *„szilárd pontot« nyújtanak az embernek, s ezáltal lehetővé teszik számára, hogy tájékozódjék a kaotikus homogenitásban, »megalapítsa a világot« és valóban éljen.“*³ A kollektív gyakorlat így sohasem semleges tapasztalatra épül, hanem értékekkel, emlékekkel, történetekkel címkézett helyszínekre, amely ezáltal elkülönül a nem-saját tértől. Michel Foucault hasonló módon kitér

¹ Vö. Lefebvre, 1992: 94.

² Vö. Eliade, 2009: 23.

³ Vö. Eliade, 2009: 17.

arra, hogy „a tér, melyben lakozunk, nem egyenlő és üres, hanem épp ellenkezőleg: minőségekkel telített, esetleg keresztül-kasul kísértetjárta tér.”⁴ A jugoszláv és poszt-jugoszláv azonosulási csomópontok ugyanakkor autonóm emlékezeti tömbök tereiként jelennek meg, olyanokként, amelyek így egy többközpontú azonosulási hálózatát alkotják annak a szervezőelvnek, amely imaginációként a közösségi identitást meghatározza. Gaston Bachelard *A tér poétikája* c. művében is a térnek a személyeshez, intimitáshoz köthető sajátosságait hangsúlyozza. A képzelettel körülvelt tér ugyanis számunkra sohasem lehet egy közömbös, mérnökök gondolatainak és méréseinek kiszolgáltatott tér, amely bár rendre megtapasztalt, nem önnön pozitívításában, hanem az egyéni képzelettel járó megannyi részrehajlás segítségével történik. A helyszín ismerős biztonsága egyben vonzza és védi is a határain belül elhelyezkedőt. A személyes történelem és a meghatározatlan történelem-előttiség határán levő emlékek valóságába rendre valami valótlanság lopózik be azon a helyen, amelyen a szülői ház minket követve bennünk megszületik, és amely a szubjektív interpretáció előtt egy mélységesen névtelen, a nagyvilágban elveszett hely volt. A szövegvilágok nem leképezett terek, hanem egy idealizált viszonyhálózat létrehozott helyszínei, valóságelemek emlékekkel átítatott, de egymással kapcsolatban álló tömbjei. Gaston Bachelard szerint ezért kezdenek csak akkor létezni, amikor megtapasztaljuk őket. A jugoszláviai helyszínek beépülése az ötvenes években, vagy azok eltűnése (Ljubljana, Miljacka, Adria) és más terek felbukkanása (Lánc-híd, Röszeke, Budapest, stb.) a kilencvenes években ezért a hozzájuk fűződő személyes, közösségi értelemben pedig tömeges kapcsolaton múlik. A szépirodalmat közlő sajtó pedig sokkal precízebben dokumentálja ezt a kapcsolatot, mint a nyilvánosság részét képező bármely más alapelem.

Marc Augé, amikor bevezeti az antropológiai tér fogalmát, a helyszín lakói által felfedezettnek és általuk kitaláltnak fogalmazza meg, valamint a latin *invenire*-hez köti. A tér lakói megjelölik a határokat, majd a határokon belül kialakított csoport gazdasági, társadalmi, politikai és vallási földrajzának kialakítására is sor kerül, míg a határokon túl csupán a megműveletlen, vad természet kerül el, amely a csoport számára közömbös és már legfeljebb egy másodrendű szerepet tölthet be. A természet tervszerű feltérképezésének tudata – Augé szerint – kiterjeszti a képzeletet és élteti az illúziót.⁵ Az antropológiai helyek pedig az identitás, a

⁴ Vö. Foucault: 2011. 45.

⁵ Vö. Augé, 1995: 44.

viszonyok, összefüggések és a történelem helyszínei⁶ – egyéni, de mindenképp közösségi szempontból. Ezek meghatározzák a szubjektum pozícióját a társadalomban, valamint a helyszín más szubjektumokhoz vagy más helyszínekhez való viszonyát, emellett olyan emlékek halmozódnak fel benne, amelyek szabályozóerőként működnek. Ez a rendszer teszi lehetővé a másoktól való elkülönöződést, egy saját terep határainak megvonását, elemeinek különböző szintű és minőségű kiemelését, központi és perifériális helyszíneinek a meghatározását, azok értelmezését, majd egy csoportidentitás kialakítását is.

A disszertáció felépítése és kutatásmódszertana

Az értekezés célja a teljesség igényével feltérképezni a kollektív térbeli imagináció azon típusait, amelyek fontos szerepet tölthettek be a közösségi azonosulási hálóban 1945 és 2010 között. Az elméleti apparátus felvázolása után így a disszertáció hat egységre oszlik. Az első fejezet a makroszintű térreprezentációval foglalkozik, ahol elsősorban az államalakulat egészének, a tagköztársaságoknak, valamint a regionális tájegységeknek irodalomban való elhelyezkedését elemzi. Ezt a lokális szint követi, amely a településhálózat módosulásait, a következő fejezet pedig a városokon belüli mikro-szintű helyszíneket, vagyis az utcákat, tereket, rakpartokat, parkokat és egyes épületeket vizsgálja. Az utolsó előtti módszeres egység a jugoszláviai magyar irodalom vízrajzára épül, amely egyrészt a folyókhoz, másrészt a magyar szépirodalmi kánonokban egyedülálló Adriai tengerhez való közösségi viszonyt elemzi. Külön fejezet részét képezik a külföldi helyszínek, elsősorban Magyarország és Budapest többszörös átértelmezése a vizsgált időszakban, valamint az ehhez részben kapcsolódó utolsó elem, az államhatárok és a tömeges erőszak helyszínei.

Kutatásmódszertani szempontból fontos volt, hogy a szépirodalmi példák a korabeli sajtóból és nem a némi időeltolódással kiadott kötetekből származzanak. Az időbeli párhuzam, a szerkesztéspolitikai folyamatosság, a hatalmi struktúrák befolyása, a publikációs gyakorlat és még egy sor tényező miatt ez a döntés több szempontból is indokolt volt. Minden egyes lapszám a világ egyetlen napjának, hetének, hónapjának szintézise – elsősorban annak a világnak, amelyet a korabeli hatalomgyakorló elit befolyási övezetként körvonalaz. Emellett a saját tér és a

⁶ Im. 52.

célközönség viszonya is a megkonstruálandó valóság végső határait tartja szem előtt. Egy lap előfizetőinek elterjedése is arra utal, hogy két olvasó, bármennyire is távol essék egymástól, ugyanahhoz a kollektív szubjektumhoz tartozónak ismeri fel egymást.⁷ A disszertáció azt a viszonyt elemezte, amely így kialakult, illetve amit a döntéshozók a különböző időszakokban előtérbe helyeztek. A kollektív szubjektum és a belakott tér viszonyának elemzéséhez pedig a sajtóbeli megnyilatkozások sokkal jobban megfeleltek a célnak, mint az irodalmi termelés bármely más dokumentálható formája.

A tudományos munka eredményei

A disszertáció azokat az évtizedes folyamatokat dolgozta fel a jugoszláviai magyar irodalom alapján, amelyek 1945 és 2010 között meghatározták a kollektív szubjektum és a belakott tér kapcsolatát. A szépirodalmat közlő sajtón végzett kutatás szisztematikusan áttekintette, korszakolta és típusokba rendezte azokat az azonosulási csomópontokat, amelyek a közösségi identitás alapelemeiként részei voltak a szépirodalmi reprezentációnak. Ilyen értelemben egy szinkron és diakron vázon az általánostól az egyesig haladva definiálja azokat a tendenciákat, amelyek jelentések felhalmozásával évtizedeken át meghatározták a szépirodalmi szövegvilágok térreprezentációs gyakorlatát.

A vizsgálat további eredménye a geo-kulturális és etno-kulturális önszerveződési minták szétválasztása, valamint azon hatásmechanizmusok meghatározása, amelyek így részben spontánul, részben a szerkesztéspolitikai által elvárt helyszínek szerepeltetésével előfeltételeivé váltak a szépirodalomban felbukkanó helyszíneknek és megjelenítési módjuknak. A típusok meghatározásán túl emellett fontos volt felállítani egy olyan hierarchiát is, amely nem csak a saját és idegen helyszínek közötti különbségekre terjedt ki, hanem azon belakott és exterritoriális terek pozícióinak definiálására, amelyek az azonosulási háló különféle regisztereiben és szintjein foglalják el a helyüket. Ez az időben változó hierarchia emellett leképezi a közösség térbeli imaginációját, de azokat a hatalmi mechanizmusokat is, amelyek ezt lehetővé tették és korlátozták.

⁷ Anderson, 1991: 33.

Dr. Virág Zoltán (Szegedi Tudományegyetem) opponensi véleménye

A jugoszláviai magyar irodalom helyszínrajzának létrehozását és kronologikus rendezettségű, a diakronikus szempontokat messzemenően érvényesítő vizsgálatát célul tűző dolgozat elismerést érdemlő vállalkozás. A topografikus színezetű láttatás-módok mechanizmusának személyes és kollektív dimenzióit feltérképező/újraértékelő összegzés, amely a saját tér körvonalazódásának, a jellegzetes helyszínek és cselekménymozzanatok kiemelésének segítségével további szakkutatásokat serkentően tudja teljesebbé tenni a mintául vett korszakok aktuálpolitikai, társadalomlélektani, nemzetközösségi, sőt különböző országhatárokon átívelő eseménymenetének adathozhatóságát, helyzetképi leírhatóságát. A geo-specifikus és geo-identikus struktúrák szinte panorámaszerű szemléltetése, a (művészi) szabadság kiteljesíthetőségének mérlegre tétele, a korlátozási metódusok, a nyomásgyakorlási technikák és válaszreakcióik hatásfunkcióinak szembesítése, továbbá az eltérő tudásformák, kulturális tradíciók, generációs értékpreferenciák szimultán analízise a koncepció és a kivitelezés legfontosabb tudományos hozadékaik között tartandók számon.

A disszertáció hasznos elméleti belátásokra támaszkodván igyekszik konkretizálni a teoretikus kereteket, először lefektetvén a forráskutatás alapelveit, majd részletezve a történelmi idősíkok, a kánonformálódás, a közösségi csoportdinamika, a nemzedéki önszerveződés aspektusait, hogy apránként rátérhessen az intézménytörténeti háttérre, a geo-kulturális meghatározottságokat, a territoriális jelenségeket, mikro- és makroszinteket érintő kérdéskörökre. Nyolc évtized sajtóanyagát veszi számba, a közösségi tudatformák, az emlékezeti tendenciák variábilis sémáit, módosulásait követi nyomon, fokozott figyelemmel a szépirodalmi szövegekben megmutatkozó mitológikus narratívákra, nyelvi- és kulturális kódváltásokra. Számot vet a magyar és a déli szláv modelleket körülfonó hagyományok széles skálájával, teljességre törekedően ismertetvén az interetnikus relációkat, a differenciált művelődési kereteket, a közvetítődés csatornáit és az esztétikai örökség azonos, párhuzamos vagy hasonlóságot kevésbé mutató vetületeit. A külön irányba haladásokat, az egymás felé fordulásokat, kölcsönhatásokat az újvidéki, szabadkai, zentai, magyarkanizsai, muzslai, veszprémi folyóiratokhoz, hetilapokhoz, napilapokhoz, on-line magazinokhoz kötődő szerzők

nevesítésével termékenyítő mechanizmusként, expanzív tendenciaként ismeri el, korrekt képet tudván alkotni e témakörben. Javára vált volna az okfejtésnek, ha a nacionalizmust, az irracionális, a felekezeti szimbolizmust értelmező szakmunkák némelyikének beemelésével (pl.: Nenad Mišević, Ivan Čolović, Miško Šuvaković, Petar Anđelović, Mitja Velikonja, Marjan Smrke, Igor Primoratz, Renata Salecl, Paul Mojzes művei) még több figyelmet szentelt volna a tömegtájékoztatási, a pártideológiai, a háborús diskurzusok művészeti, irodalmi kontextusának és a vallási-kulturális különbségekre visszavezethető projekciós mechanizmusok körültekintőbb bemutatásának. Ezt az észrevételemet egy szövegértelmezési ellenvéleménnyel külön illusztrálok majd a későbbiekben.

Roginer Oszkár a „teljesség igényével” (4. oldal) próbálja áttekinteni a közösségi azonosulás mátrixában kitüntetett szerepet betöltött és betöltő térbeli reprezentációs típusokat. A tanulságokat levonva ekképpen fogalmaz: „A sajtótermékekben publikált anyagra alapozott kutatás azokra a szövegtípusokra, témotívumokra, cselekményi helyszínekre és komplex térbeli reprezentációkra összpontosított, amelyek ugyanannyira fontosak voltak és ugyanazt a szerepet töltötték be író és olvasó tapasztalatvilágában egyaránt. A szövegek létrehozásával és befogadásával párhuzamos interpretációs gyakorlat során a történelmi pillanattól függően, író és olvasó ugyanazt a helyszínt saját- vagy idegenként értelmezi. Intencionalitás tekintetében viszont szöveg és annak recepciója, nem fedik feltétlenül mindig egymást.” (195. oldal) A térben és térrel történő osztozás hatalmi kontrollal felügyelt, konformistán elfogadott és támogatott alkotói megnyilvánulásait érzékenyen összevetette tehát a hivatalos rábólintással nem jóváhagyott, sporadikus terjedésű művészi megmutatkozásokkal is. Ezzel pedig a közeghatárok szeparálódásának mechanizmusát, az intra- és intermobilitás minőségeltérő és értéknivelláló viszonylatrendszerét egyszerre közelítette meg regionális, kárpát-medencei, posztjugoszláv léptékben, ami reprezentatív forrásfeltárás, elismerést érdemlő szövegszortírozás.

Örvendetes, hogy az értekezés mára már kissé elfeledett publicisták, esszéisták, teoretikusok, prózaírók, költők nevét és munkásságát egyaránt felidézi, viszont indokolatlanul tartózkodik a kritikusabb jellegű, esztétikai, poétikai, nyelvi-retorikai szempontú véleményalkotás kötelezettségétől. Emiatt az időszaki és a korosztályi határok különálló kezelése ellenére időnként egybemosódik a kulcsfontosságú és a kevésbé jelentékeny történések sokasága, a mérvadóan rangos művészi tevékenység pedig nem választódik el minőségileg a halványabb

színvonalú alkotói átlagterméstől. A disszerens elérkezvén a kortárs törekvésekig arra jut, hogy a „fiatalabb korosztály sok esetben inkább tényeket, megállapításszerű adatokat közöl, ritkán akadunk személyes kitételekre, énelbeszélőkre, tapasztalataik pedig frissek és jelenidejűek, ellentétben a régebbi korok vagy az idősebb korosztály folytatólagos múltidejével.” (194. oldal)

A legfiatalabb nemzedék költői szövegvilágának (Terék Anna és Kollár Árpád említetik szerzőként) tényrögzítő paraméterei, explikációs eljárásai kapcsán leszögezi: „Az individuális tértapasztalat személyes tere, azok az érzések, amelyekkel kapcsolatba hozható – nem ágyazhatók be azokba a narratívákba, amelyek alapján az előző évtizedek azonosulási csomópontjai közösségileg elhelyezkedtek.” (194. oldal)

Itt térnek akkor vissza a korábban jelzett argumentációs hiányérzetemhez és a szemantikai konkretizációt illető, szemléletmódbeli különbséghez. A magam részéről úgy érzekelem, Kollár Árpád „térben és időben elcsúsztatott” (194. oldal) városlátogatói körbetekintése szervesen köti, magától értetődő könnyedséggel társítja és írja hozzá magát a Tolnai Ottó, Maurits Ferenc, de a Sziveri János, Fenyvesi Ottó és mások nevével fémjelezhető egyidejű többlényegűség paradigmájához. Azért, mert nála Szarajevo nem pusztán a feudálpolitikus, patriarchális kényelmesség birodalma, hanem a katasztrófa-turizmus végpontja is. A város voltaképpen a lényeggel való drámai találkozás célállomása. A zarándokút vakablaka, amelyen egy lerombolt, kihalt, megmerevedett Paradicsomra látni. (A 17. század közepén több mint 100 mecset volt, 1941-ben, az ottani Szent Bertalan éjszakáját tizenegyezer zsidóból néhány száz élte túl, és akkor a délszláv háború borzalmait még nem is vettük számításba). Az elhamarkodott és túlzottan leegyszerűsítő magyarázatokkal ellentétben a vallási jelképrendszer, a szimbólumok és elméletek, valamint a mitologikus retorika felhasználása, vagy a velük való visszaélés a legutóbbi balkáni háborúknban – egy sokkal szélesebb jelenség (a politika, a nemzet, a tér, az idő, a szomszédos etnikai csoportmintázatok stb.) vallási tartalommal való megtöltésének nagyon specifikus változata és/vagy regionális manifesztációja.

A Kollár Árpád-i *Szarejevómantra* rejtett alapkérdése, igenis fellelhető azonosulási csomópontja tehát ez: vajon a vallásokat, a vallási közösségeket és jelképeket a nacionalista politikai irányvonalak képviselői használták fel nagynemzeti terveikben, avagy pont fordítva, az előbbiek aknázták ki a nacionalista eufóriát és politikát, hogy elérjék saját vallási céljaikat. A jelképek logikájának értelmében a más közösségek démonizálása, a vallási kisebbségek

felszámolása s így az etnikai tisztogatás hitéleti kötelességgé, kötelezettséggé válik: a gyilkosságokat többé már nem népirtásnak, hanem „gonoszirtásnak”, a gonosz likvidálásának minősítik. Ezért nem véletlen, hogy kizárólag a fiatalok, az apátlanok, az anyátlanok, a testvéreiket, a szeretteiket elvesztők és új harmóniára vágyakozók alkothatják a szarajevói látogatás tömegbázisát a nevezett költeményben. Ilyen szempontból további bizonyíték lehet Kollár Árpád egy másik, *Táblakép (1480)* című szövege, amely nemcsak egy bibliai történet festészeti mementója, hanem ironikus utalás is azokra a közösségámító karneváli színjátékokra, ingerküszöb-emelő grand guignolokra, amikor a délszláv háborúk előestéjén kiásták, majd ünnepélyesen újratemették az elesett és megkínzott honfitársak földi maradványait. Nevezetesen Lázár herceg földi maradványait ünnepélyes körmenetben hurcolták végig Szerbián, Koszovón, Bosznia-Hercegovinán 1988-ban.

Korrigálandók a pontatlanságok, elütések, tévesztések, mint „Ljubjana” (109. oldal), „syépirodalmi” (199. oldal) stb., illetve kiküszöbölendők az elő-előbukkanó körülményeskedő, önisméltó megfogalmazások, mert egy ilyen horderejű, komoly sajtótörténeti, intézménytörténeti, művelődéelméleti tanulságokkal és újdonságokkal szolgáló vállalkozás nem érdemli meg, hogy a hányavetiség és a fésületlenség árnyéka vetüljön rá.

Roginer Oszkár doktori disszertációja jelentős kutatási témát dolgoz fel, célkitűzése minden szempontból releváns és időszerű, szakmai színvonala, tudományos eredményei alapján teljes mértékben megfelel a fokozatszerzés követelményeinek. Nyilvános vitára bocsátását javaslom, elfogadását támogatom.

Szeged, 2016. szeptember 25.

Dr. habil. Virág Zoltán
egyetemi docens

Dr. Ladányi István (Pannon Egyetem) opponensi véleménye

A disszertáció világosan és érvényesen jelöli ki témáját: „a jugoszláviai magyar irodalomban megmutatkozó közösségi identitás térbeli azonosulási csomópontjainak bővülésével és csökkenésével, átszerveződésével, átértékelődésével foglalkozik”; a helyek identifikációjával, a „topográfiai reprezentációs mechanizmusok” diakrón elemzésével, a „közösség önképének térbeli imaginációja” kutatásával (3).

Jó döntésként értékelem, hogy a kutatáshoz a vajdasági magyar folyóirat-kultúrát használja elsődleges forrásként, elfogadva és idézve a disszertáns érvelését, miszerint a folyóiratok „egyrészt az aktuális hatalom által gyakorolt szerkesztéspolitikára vázakként a térrel való azonosulás egyik, mindenekfelett tudatos és hivatalos lecsapódását képviselik. Másrészt tetten érhetők a térrel való azonosulás nem hivatalos, tendenciaszerű megnyilvánulásai is. Harmadrészt friss, szinte az eseményekkel egyidejű, párhuzamos reakciót képviselnek, ilyen értelemben sokkal hitelesebb képet villantanak fel, mint az évtizedekkel később kötetbe szerkesztett, olykor átirrt, módosított változatok. Ugyanakkor a roppant mennyiségű, sajtóban vagy a későbbiekben online közölt szöveg közül nem közöltek mindent önálló vagy gyűjteményes kötetben sem újra, sok szöveget nem vettek fel később antológiába. A sajtóban tehát, az önálló köteteknél egy mindenképpen teljesebb, a grafikák, karikatúrák, politikai kommentárok által kontextualizáltabb képet kapunk. Egy sajtóbéli szöveg térbeli utalásainak, a közösségi azonosulási hálónak korba ágyazott képe sokkal teljesebb, mint, amikor ugyanazt a szöveget bizonyos idő elteltével kötetbe szerkesztik. Negyedrészt a nyomtatott sajtó képviseli azt a tág értelemben vett folyamatosságot, amelyet egy ilyen kutatás megkövetel. Az egymás nyomába lépő, egymással párhuzamosan létező sajtóorgánumok így egy térben nagyrészt mozdulatlan csoport, idők során változó interpretációinak kontinuumát nyújtják.” (4) A téma és a vizsgált korpusz körülhatárolása szempontjából vitatható ugyanakkor a névleg a „jugoszláviai magyar irodalomra” kiterjesztett kutatás, ezzel szemben pedig csak a vajdasági magyar publikációkra támaszkodó adatfelvétel, vagyis a horvátországi és a szlovéniai magyar sajtó mellőzése azzal a magyarázattal, hogy „az ezekben reprezentált terek nem térnek el az adott évtized közösségi azonosulási hálójától – és az ezekben a lapokban publikálók zömmel megjelennek másutt is –, a terek pedig típusaikban is megegyeznek, emellett az adott tér és az

adott közösség kapcsolata azonos a vajdasági példakkal”. Adatfelvételre épülő kutatás esetében föl nem vett adatokra vonatkozó következtetéseket levonni kutatás-módszertani probléma; ennek súlyát növeli, hogy térreprezentációkra vonatkozó vizsgálódásokról van szó.

Az alapos, részletgazdag feltárást igénylő problémafelvetés aktuális, az érintett térség irodalomtörténeti hagyományainak érdemi tárgyalásához pedig régóta szükséges. Jelen dolgozat fontos próbálkozás, eredményei a folytatás során hasznosíthatók, ahogy hiányosságai is tanulságosak. Ez utóbbiak közül elsősorban az egyszemélyes kutatás vállalt dimenziói problematikusak. A disszertáns érdeklődésével átfogott időbeli tágasság és az alapos olvasást és elemző feldolgozást igénylő forrásanyag mennyisége lehetetlenné teszi, hogy a téma minden tárgyalt vonatkozásában valóban jól védhető, kellően adatolható megállapításokra jusson. Jelen dolgozatra alapvetően az illusztratív szövegpéldák és olyan megállapítások jellemzők, amelyek nem dokumentálják kellőképpen a nagyívű megállapításokhoz vezető utat. A bevezető fejezetek különösen aggályosak ilyen szempontból, így a *Jugoszláv állapot* című fejezet utolsó másfél oldalának markáns megállapításaihoz két versillusztráción és egy differenciálatlan önhivatkozáson kívül nem kapcsolódnak adatoló lábjegyzetek. Reflektálatlan marad ugyanitt a „határon túli magyar irodalom”, valamint az „erdélyi”, „kárpátaljai”, „felvidéki”, „délvidéki” magyar irodalom kifejezések és a mögöttük álló fogalmak használata is. Ennek megfelelően ezek a bevezető fejezetek igencsak publicisztikus hangvételűek. A *Tér alapú közösségi kötődés dinamizmusa* című fejezet pedig már a címben jelzett kérdéskör globális példái között tallózik, és von le ezekből (vagy állapít meg ezek nélkül is tudható) a térségi identitáskonstrukciókra vonatkozó általánosságokat. A látható adatok nélkül dolgozó, regionális vagy globális kérdésekről szóló általános megállapítások során nem ritkán eluralkodik a retorika és a metaforika, erős, ugyanakkor adatolatlan állításokkal, a szerző kedvenc határozószavával élve (elnézést kérve a szörszálhasogatásért, de mintegy negyvenszer szerepel a dolgozatban, szó szerinti jelentésével igencsak provokálóan), *pontosan* az adatok és az azok elemzésére épülő következtetések helyén: „Topográfia és kollektív szubjektum az írás és olvasás aktusának határmezsgyéjén fonódik össze. Valahol a feltételezett ismeretek, felhasznált idézetek, más szövegek által megmozgatott kulturális narratíváknak sokféleségében író és olvasó között. A szerző halála és az olvasó születése közötti kollektív dialógusban alakulnak ki azok a szövegvilágok, amelyek mindkettőjük számára tőlük függetlenül létező bizonyosságokként

léteznek, miközben pontosan a dialógus által nyerik el formájukat, majd változnak meg újra. Mindazonáltal, közös tudásuk részét képezi, hozzáadnak, elvesznek belőle, körvonalazzák, ugyanakkor ők maguk kívül maradnak.” (28)

A hosszúra nyúlt bevezető fejezeteket követő, sorrendben a makroszinthez, lokális szinthez, mikroszinthez, majd a vízrajzhoz, a külföldhöz stb. kapcsolódó szövegvizsgálódások sokkal több konkrétummal dolgoznak, és alaposabban végzik el az irodalmi szövegek kulturális antropológiai vizsgálatát. Ezek a fejezetek teszik igazán nyilvánvalóvá azt, amit a bevezető csak sejtet, de nem mond ki, hogy a disszertáció szerzőjének érdeklődése kevésbé irodalomtudományi, inkább kultúratudományi, még inkább kulturális antropológiai természetű. Az irodalmi anyag vizsgálatánál nem vagy alig játszanak szerepet a poétikai szempontok, egyes szövegek, szövegtípusok kapcsán értékítéleteket ugyan olvashatunk, de ezek szempontjai egyrészt tisztázatlanok, másrészt nincsenek semmilyen hatással az egyes művek helyhez kötődő vonatkozásainak a számbavételére. A felsorolásszerű szerkezetben így egymástól távoli vagy egymással szemben álló poétikák rendelődnek egymás mellé, néha csak azt illusztrálандó, hogy bizonyos földrajzi egységről szó esett egyik-másik életműben. Ennek a meredek társításnak pozitív példája ugyanakkor, ahogy például a dombosi diskurzus (Szerbhorváth György, Virág Gábor – Aaron Blumm, Mirmics Gyula) összefüggéseiben kerül szóba Németh István és Csépe Imre írói világa, és a kilencvenes években kibontakozó szerzők munkáit a korábbiak prózapoétikájának dekonstruálásából kiindulóként értelmezi. A dolgozatban rejlő további lehetőségek tehát ott mutatkoznak meg, ahol a disszertáns ezeket az alkotói poétikákat egymással kapcsolatba hozza, és kilépve a felsorolás monotóniájából, érdemi irodalomtörténeti megállapításokat tesz. Ugyanakkor például az ezt követő, sokat ígérő, az irodalmi kritikában és az irodalomtudományi előzményekben is részletesen tárgyalt „vízrajzi” tematika nem több adatgazdag számbavételnél, és nem érinti meg a szövegek poétikai dimenzióit, lényegében figyelmen kívül hagyja a geokulturális narráció kutatásának olyan eredményeit, mint Faragó Kornélia könyvei vagy a Csányi Erzsébet szerkesztette Kontextus könyvek sorozata, Virág Zoltán vagy Thomka Beáta tanulmányai például a deltamotívum átpoetizálása kapcsán stb.

A jelzett hibákkal együtt is Roginer Oszkár munkája a címben jelölt téma érdemi tárgyalását adja, láttatva, hogy a megírt szöveg mögött alapos kutatások állnak, és a szerző korábbi munkáival együtt szakmailag elkötelezett, alapkutatások után is érdeklődő kutatói

attitűdről tanúskodik. A vizsgált téma szempontjait alig érintő, ugyanakkor feltétlenül korrigálandó filológiai (de a szóba hozott regény kapcsán talán poétikainak is tekinthető) hiba Szenteleky *Isola Bella* című regényének színhelyét az Adriára helyezni, hiszen a dél-itáliai, szicíliai, a Földközi-tengerbe és annak kulturális hagyományvilágába benyúló regényhelyszín igencsak jelentéstelített ebben a műben. A dolgozatot kisebb helyesírási hibák jellemzik, ezek megfelelnek a szakmai kéziratokra jellemző átlagos színvonalnak: „Párizs-környéki” Párizs környéki helyett, szerkesztés politika, széteső félben stb. a szavak egybeírása helyett, illetve a mondattani hiányosságokat láttató vesszőhasználat is olvasószerkesztőért kiált.

A szöveg stílusa elfogadható, ugyanakkor esetleges publikációja figyelmes szerkesztői munkát igényel majd a helyenként bonyolult és nehézkes mondszerkezetek és esetenként az ezekből származó egyeztetési hibák miatt. Terjedelmi okokból itt eltekintek a példáktól, de az ilyen típusú hibákra gondolok: „Paradox módon pontosan azáltal, hogy kiegyenlítették a nemzetet és a nemzetállamot, Európa-szerte közel ötvenmillió olyan kisebbségi állampolgárt eredményeztek, amelyek nem vettek tudomást, és ezáltal nem is azonosultak az új, őket is tartalmazó államalakulatokkal.” (7) „Amelyek” akik helyett, illetve „az államalakulatokkal” szóalak nem tud egyszerre kapcsolódni két különböző vonzatot igénylő állítmányhoz, és az „eredményeztek” szó használata sem a legszerencsésebb ebben az összefüggésben...

A fentiekben részletezett erények és hiányosságok mérlegelésével javaslom, hogy a PTE Irodalomtudományi Doktori Iskolája bocsássa nyilvános vitára az értekezést, és eredményes védést követően támogatom a PhD fokozat odaítélését.

Hajmáskér, 2016. október 2.

Dr. habil. Ladányi István
egyetemi docens, Pannon Egyetem MFTK
Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

Válasz az opponensi véleményekre

Mindenekelőtt meg szeretném köszönni az opponenseknek a hozzáértő bírálatot és azt az időt, amit a disszertációm olvasására fordítottak. Külön öröömre szolgál, hogy észrevételeiket olyan szakemberek írták meg, akiknek akadémiai és szerkesztői tevékenysége hosszú távon kihatott saját kritikai apparátusom kialakításában. Virág Zoltán és Ladányi István véleménye és tanácsai emellett ösztönzőleg hatnak munkám egyes elemeinek részletesebb kidolgozására, és ilyen értelemben közvetlen hatással lesznek doktori disszertációm utóéletére is. Külön köszönet illeti meg Thomka Beáta professzor asszonyt, akinek hathatós témavezetői segítsége nélkül ezt a disszertációs témát minden bizonnyal nem dolgozhattam volna ki ilyen részletességgel. Ugyanakkor meg szeretném köszönni a Balassi Intézet Márton Áron Kutatói Szakkollégiumának és az MTA Domus Alapítványának szakmai és anyagi hozzájárulását ahhoz, hogy a disszertációhoz szükséges forrásfeltárást lehetővé tették.

A disszertáció opponensei elsősorban az irodalomtudománytól eltávolodó elemzési módot bírálják, így válaszomat ezzel kezdeném. Tekintettel arra, hogy a szépirodalmi anyagon végzett kutatást rendhagyó módon kultúra- és társadalomtudományi elméletek mentén végeztem el, az érvelés logikája is értelemszerűen eltér a humán tudományokban szokásostól. A szerkezetet illetően mindazonáltal igyekeztem azt a humán tudományok hagyományaihoz a lehető legközelebb hozni, egyesítve így a két tudományterület jelen kutatásnak megfelelő módszertanaként. A disszertáció a bevezetőre támaszkodó megállapításokból indul ki, majd bontja ezt le részletekre és példákra összpontosítva. Az általános tendenciákat és nem a specifikus, egyedi megnyilvánulások elemzését tűzte ki célul, ehhez viszont egy deduktív érvelési logika bizonyult a legmegfelelőbbnek. Fókuszban az évtizedekre bontott tipikus térrepresentáció mögött álló ok-okozati viszonyok feltárása állt, ilyen értelemben nem elsősorban a motívumok poétikai és narratológiai elemzését tűztem ki célul. Középpontban a helyszínek sociogenézise, a szépirodalmi szövegvilágok motívumait lehetővé tevő társadalomtörténeti és művelődéspolitikai változások álltak. Ez valóban azt eredményezte, hogy az irodalomtudományban hagyományos analitikai keret helyett inkább a kultúrantropológiai vagy irodalomszociológiai érvelés kerekedik felül. A célkitűzésnek megfelelően viszont a

térrepresentációs paradigmák megállapítása, korszakolása és adatolása állt előtérben, vagyis azok a mechanizmusok, amelyek ezeket a motívumokat létrehozták, és az idézetek is így a tendenciák egy-egy tipikus megnyilvánulásaként állnak mintaként. Az idézetek további, poétikai elemzése viszont nem az általános tendenciákra reflektálna vissza, hanem az egyest izolálná. A szövegterek ilyen elemzése az általánosítás helyett a specifikus megnyilvánulás belső logikájának a kimutatását eredményezné, miközben így a több évtizedes folyamatok elvesznének azokban a részletanalízisekben, amelyek hatókörükből kifolyólag nem tudnának rámutatni azokra a strukturális sajátosságokra, amelyek révén ezek a helyszíntípusok bekerültek a közösségi azonosulási hálóba. Az egymástól távoli vagy egymással szemben álló poétikák egymás mellé rendelése ugyanígy azért indokolt, mert a térrepresentáció és közösségi azonosulási háló ugyanolyan viszonyban állnak egymással, függetlenül annak egyéni poétikai megnyilvánulási formájától.

Itt kötődne Ladányi István azon bírálatához, mely szerint a disszertáció figyelmen kívül hagyja a „geokulturális narráció kutatásának olyan eredményeit, mint Faragó Kornélia könyvei vagy a Csányi Erzsébet szerkesztette *Kontextus könyvek* sorozata.” Az említett szerzők kutatásai és az említett könyvsorozatban megjelent tanulmányok, többnyire egyéni műveket és jellegzetes motívumokat vizsgálnak. Jelen kutatás szempontjából ezek viszont csak akkor lennének relevánsak, amennyiben az elemzések eredményei rész-egész viszonyban beépíthetők lennének annak diakron elemzési logikájába. Rengeteg olyan tanulmány született, amely a szépirodalomban szereplő helyszínekkel foglalkozik. Olyan irodalmi kutatások viszont, amelyek szövegtér és kollektív identitás kapcsolatának szisztematikus feldolgozását tűzték volna ki célul, eddig a vajdasági magyar tudományosságban nem született. Részben ez motivált egy ilyen, inkább az évtizedes folyamatokra, mintsem az egyes esetekre összpontosító disszertáció megírására.

A társadalomtudományi orientációnak tudható be az is, hogy az akadémiai mezőben többek által is feldolgozott delta-motívum helyett inkább a poszt-koloniális és inter-kulturális elméletek által is használatos „hibriditás” fogalmához folyamodtam, amely nemcsak irodalomszociológiai szemszögből nézve mutat rá sokkal jobban a jelenség gyökereire, hanem figyelembe veszi a jelentések azon pluralizmusát is, amely Homi Bhabha szerint a harmadik

térben (third space) játszódik le kulturális fordítás által.⁸ A (poszt)jugoszláv irodalom esetében ezek a jelentések Közép-Európából, a Mediterrán térségről és a Balkánról egyaránt érkeznek. Az interakcióból, újraolvasásból, rehistorizálásból ezután egy sor olyan jelentés születik, amely részben tartalmazza az eredendő kultúrák sajátosságait, de sokkal több azok egyesített halmazánál. Analitikai eszközként a hibriditás ezt egy sokkal átfogóbb nézőpontból, a peremekről a centrumba érkező érveléssel, valamint a hatalmi mechanizmusok bevonásával teszi lehetővé, amelyek egy ilyen jellegű áttekintésnél kulcsfontosságúak, hiszen egy helyszín szépirodalmi motívummá vagy cselekményi térré válása, illetve a közösségi azonosulási hálóból való kiesése nagyban a hatalmi elitiek viszonyrendszerétől függ.

A szövegek beválogatásának kritériumait illetően fontos megjegyezni, hogy a szövegtörzs összeállításához a szépirodalom lehető legtágabb, a kultúratudományokban szokásos meghatározást használtam. Ez lehetővé tette, hogy a vizsgálat tárgya megkapja azt a műfajoktól függetlenített tartalmi szélességet és időbeli távlatot, amelynek pozitív hozadéka a több évtizedes folyamatok követése, míg a negatív – Virág Zoltán helyénvaló megjegyzése szerint – hogy a „mérvadóan rangos művészi tevékenység pedig nem választódik el minőségileg a halványabb színvonalú alkotói átlagterméstől.” A vizsgált helyszínek közül viszont a legtöbb nem magas rangú irodalmi alkotás szövegvilágaként bukkant fel először. A *Híd* folyóirat csak az ötvenes években válik irodalmi szakfolyóirattá, míg a *Symposion*-melléklet megjelenéséig domináló szocialista realizmus, valamint az irodalmi megnyilvánulást a propaganda és a társadalmi folyamatok eszközévé tevő szerkesztéspolitikai erőteljesen rányomta bélyegét az összes sajtótermékre. Amennyiben viszont a kutatást magasabb minőségi kritériumokhoz kötöm, akkor olyan részeredmények születtek volna, amelyek nem adtak volna túl sokat hozzá az elmúlt évtizedek kutatásaihoz. A térbeli reprezentáció és a kollektív szubjektum kapcsolatának leszűkítése az esztétikailag kimagasló művekre emellett, olyan megállapításokhoz vezethetett volna, amelyek feltehetőleg igazak lettek volna az elemzett egyes mű esetében, de tarthatatlanok a szinkron és diakron vázon egyaránt.

A szövegtörzs kutatómódszertani kialakításához tartozik az is, hogy a szlovéniai és horvátországi sajtó közvetlenül nem képezte részét a kutatásnak. A térreprezentáció szempontjából viszont ez akkor lenne fontos, amennyiben ezek a megnyilvánulások eltérnének a

⁸ I. Bhabha, Homi: *The Location of Culture*. Routledge, London – New York, 1994.

bácskai és bánáti példáktól, illetve azoktól a tendenciáktól, amelyek általánosan jellemezték a jugoszláv és posztjugoszláv kollektív szubjektum helyszíneit. A horvátországi magyar sajtóban (*Magyar Néplap, Magyar Képes Újság, Horvátországi Magyarság*) többnyire olyanok publikálnak szépirodalmat, mint Sinkó Ervin, Debreczeni József, Herceg János, Kontra Ferenc vagy Lábadi Károly, akik erős szálakkal kötődtek a *Hídhöz, Új Symposionhoz, Magyar Szóhoz* vagy a *7 Naphoz*. A centralizált kultúrpolitikából és a földrajzi közelségből adódóan így sokban a vajdasági kulturális termelésre támaszkodtak. A még kisebb létszámú szlovéniai magyarság sajtójában (*Népújság, Muratáj*) már csak kivételesen találkozunk olyanokkal, akik ilyen erős szálakkal kötődnének a vajdasági művészeti világokhoz. Térrepresentáció tekintetében viszont szerves kapcsolat híján is ugyanazok a tendenciák rajzolódnak ki, mint a vajdasági magyar irodalomban. Fontos emellett, hogy Szlovéniában az irodalmi önszerveződés meglehetősen későn bontakozott ki autonóm művészeti mezőként, és eleinte inkább az évkönyvekre (*Naptár*), majd később antológiákra (*Tavaszcímzés, Összhang, Igét őrizve*) szorítkozott. A hetvenes évektől egyre fontosabb szerepet tölt be a könyvkiadás, míg a szépirodalmat közlő sajtó csak a nyolcvanas évek végén önállósul. Az ezekben az antológiákban, valamint a bennük szereplő írók köteteiben megjelenő szövegvilágok mindazonáltal paradigmaticusan megegyeznek azokkal, amelyek a vajdasági irodalmi megnyilatkozásokra is az adott időszakban jellemzők voltak.

Végezetül, mindkét opponens várhatóan kitért a gépelési- és vesszőhibákra, elütésekre. Mentségemül egyedül csak az szolgálhat, hogy különféle okokból kifolyólag a megadott határidőre az opponensekhez nem tudott lektorált változat eljutni. Ezért a hibáért teljes mértékben személyemet terheli felelősség. A nyilvános vitára bocsátott végső változat már lektorált formában kerül a bizottság elé.

Szakmai önéletrajz

TANULMÁNYOK, EGYETEMI VÉGZETTSÉG:

2014–2016 Sveučilište u Zadru, Odjel za Sociologiju, Zára, Horvátország
Karl Franzens Universität Graz, Institut für Soziologie, Graz, Ausztria (MA)
Művelődésszociológia (Joint International Master in Cultural Sociology)

Szakdolgozat címe:

Representation and Ethnicity in the Literary Field – How ethnicity influenced representation in the Hungarian literary field of Transylvania during the interbellum [Reprezentáció és etnicitás az irodalmi mezőben – Hogyan hatott ki az etnicitás reprezentációja az erdélyi magyar irodalmi mezőre a két világháború között]

Témavezető: dr. Saša Božić

Érdemjegy: 5/5

2010–2014 Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Irodalomtudományi Doktori Iskola, Pécs, Magyarország (PhD)

2004–2009 Újvidéki Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék, Újvidék, Szerbia (MA)

Szakdolgozat címe:

Identitásképzés és lírai szerep Domonkos István opusában

Témavezető: dr. Hózsa Éva

Érdemjegy: 10/10

NYELVTUDÁS:

Magyar (anyanyelv)

Szerb (anyanyelvi szintű)

Német (C1, Universität Passau, 2008.)

Angol (C2 – CAE, ESOL Examinations, University of Cambridge, 2013.)

ÖSZTÖDÍJAK:

2005-2009. Állami egyetemista kölcsön/ösztöndíj (nem visszafizetendő átlag és határidő alapján)

2005. Vajdasági Magyar Felsőoktatási Kollégium ösztöndíja,

2008. BAYHOST (Universität Passau), Deutsch als Fremdsprache

2011. DAAD – Sommerakademie an der Leibniz Universität Hannover
(*Minderheitenfrage und Gewalt im XX. Jahrhundert*)

2011. Balassi Intézet, Budapest, kutatói ösztöndíj, (*A jugoszláviai magyar kulturális tér és a geokulturális identitás viszonya 1992-2000.*)

2012. Balassi Intézet, Budapest, kutatói ösztöndíj, (*A jugoszláviai magyar kulturális tér és a geokulturális identitás viszonya 2001-2010.*)

2012. HESP/OSI Scholarship (IUC Dubrovnik), (*Divided Societies 15. New Paradigms?*)

2012. Fondacija Mirovna akademija Sarajevo (*Politika, moć i nejednakosti*)

2013. HESP/OSI Scholarship (IUC Dubrovnik), (*Divided Societies 16. Societies in Question*)

2013. Balassi Intézet, Budapest, kutatói ösztöndíj, (*A jugoszláviai magyar kulturális tér és a geokulturális identitás viszonya 1945-1950.*)

2013. Magyar Tudományos Akadémia DOMUS magyarországi junior kutatói ösztöndíj,
(*A jugoszláviai magyar kulturális tér és a geokulturális identitás viszonya 1961-1963.*)

2013. Magyar Tudományos Akadémia DOMUS szülőföldi junior kutatói ösztöndíj, (*A jugoszláviai magyar kulturális tér és a geokulturális identitás viszonya 1983-1992.*)

2015. Balassi Intézet, Budapest, kutatói ösztöndíj, (*Zentai kisperiodikák, 1945-1992.*)

2015. David Herzog Fond (GUSEGG – Graz International Summer School Seggau (*Shifting Perspectives: Europe and the Americas – Literature of Transformation.*)

2016. Balassi Intézet, Budapest, kutatói ösztöndíj, (*Szabadkai kisperiodikák, 1945-1992.*)

2016. DAAD – University of Minnesota – Universität Bayreuth (Reframing Mass Violence in Europe and the Americas, Transatlantic Summer Institute – Graduate Student Fellowship Program)

2016. CEEPUS Research Grant – Karl Franzens Universität Graz

GYAKORNOKI MUNKA

Vajdasági Rádió és Televízió, Újvidék, Szerbia (2010. október, november, december)

Vajdasági Magyar Művelődési Intézet, Zenta, Szerbia (2015. február)

Center for Inter-American Studies, Graz, Ausztria (2015.október-2016-július)

Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Kolozsvár, Románia (2016. május)

SZAKMAI KONFERENCIÁK

- 1) 2006. Újvidék, *A zEtna kialakulása, szerkezete és lehetőségei*. V. VMTDK
- 2) 2007. Újvidék, *"Nem sokaság, hanem Lélek s szabad nép tesz csuda dolgokat,,*. VI. VMTDK
- 3) 2008. Újvidék, *Yu(?)-Hu(?)-(?)? avagy Domonkos – identitáshalmazok a Kormányeltörésben óta*. VII. VMTDK
- 4) 2008. Újvidék, 2. KONTEXTUS KONFERENCIA *„én meg/ pontosan itt vagyok”*. Sziveri-identitáshalmazok
- 5) 2009. Szabadka, *Sziveri jugoszlávizmusa*. VIII. VMTDK
- 6) 2009. Szabadka, *Csárdás, avagy a sebesség örvényének kapaszkodása*. 4. KONTEXTUS KONFERENCIA

- 7) 2012. Csíkszereda, *A térrel való azonosulás csapdái és a közösségi identitás kialakításának ideiglenessége a XX. és XXI. században.* A TÉR DISKURZUSAI KONFERENCIA
- 8) 2013. Csíkszereda, *Lépést tartani egy közösségi identitás diszkurzív alapjaival, avagy mit kezdeni a negyvenes évek vajdasági magyar irodalmával?* IMAGOLÓGIA KONFERENCIA
- 9) 2013. Újvidék, *A jugoszláviai magyar irodalom és a geokulturális identitás viszonya az ötvenes években. (1951-1961.)* LÉTÜNK MENTORI-DOKTORANDUSZI KONFERENCIA
- 10) 2013. Budapest, *A jugoszláviai magyar irodalom és a geokulturális identitás viszonya az hatvanas és hetvenes években. (1962-1982.)* PÁZMÁNY PÉTER KATOLIKUS EGYETEM BÖLCSESZET- ÉS TÁRSADALOMTUDOMÁNYI KAR IRODALOMTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA NEMZETKÖZI MŰHELYSZEMINÁRIUMA. TÉRÉRZÉKELÉSEK – TÉRÉRTTELMEZÉSEK.
- 11) 2014. Szabadka, **Törzsi egyedüllétben a modernség után, avagy Kiš nacionalizmusfogalmáról.** IRODALMI KIŠ ERNYŐ – KNJIŽEVNI KIŠOBRAN, 2014.
- 12) 2014. Újvidék, *Hogyan borult ki a pannon fateknő fürdővíze az aszfaltra? Sziveri János Újvidék-fragmentumai.* XIII. VMTDK.
- 13) 2015. Graz, *Terrains of Hungarian Literature in Yugoslavia (1945-2010) – an outline poster.* Graz International Summer School Seggau, (poszter-szekció)
- 14) 2015. Újvidék, *Szólásszabadság, felügyelet és cenzúra(mentesség), digitalizált zentai kisperiodikák 1945 és 1992 között.* (poszter-szekció) LÉTÜNK KONFERENCIA. DIGITÁLIS KOR – „CYBER NEMZEDÉKEK” – OKTATÁSI ÉS NEVELÉSTUDOMÁNYI KÉRDÉSEK.
- 15) 2015. Szabadka. *Fénymásolt irodalomtörténetek és stop-motion művészeti világok. Zentai kisperiodikák (1945-1992)* XIII. VMTDK.
- 16) 2016. Brünn. *Local art worlds and the construction of pseudo-freedoms.* SOCIOLOGY OF TOMORROW 2016, Masaryk University, Brno.

PUBLIKÁCIÓK

2016

1. Roginer Oszkár
Maureen Daly Goggin Barbara Ratzenböck Oana Ursulesku Hamed Tayyebi (szerk.)
Homo Homini Lupus est or on “Lager-Aristocracy”
Graz: Leykam, 2016. 14 p.
(Next Generation Writing Forum @GUSEGG 2015. Off Campus: Seggau School of Thought)
Shifting Perspectives
(ISBN:978-3-7011-0359-1)

2. Roginer Oszkár
Identity Shift in the Literature of Vojvodina’s Hungarian Community, 1992-2010
HUNGARIAN STUDIES REVIEW 18:(1-2) pp. 154-182. (2016)
2015

3. Roginer Oszkár
Novák Anikó (szerk.)
A város mint (ellen)érv: Újvidék a (jugoszláviai) magyar irodalomban
Szabadka: Vajdasági Magyar Doktoranduszok és Kutatók Szervezete, 2015. 190 p.
(Létünk könyvek; 4.)
4. , A város mint (ellen)érv
(ISBN:978-86-89635-04-1)

4. Roginer Oszkár
A pálinka ígérete és más élvezetek: (Bozsi Péter: A pálinka dicsérete és más történetek)
TISZATÁJ: IRODALMI, MŰVÉSZETI ÉS TÁRSADALMI FOLYÓIRAT 2015:(8) pp.
117-119. (2015)

5. Roginer Oszkár
Sajtószabadság, felügyelet és cenzúra(mentesség): Zentai kisperiodikák 1945 és 1992 között, I.
LÉTÜNK (ÚJVIDÉK) 2015:(4) pp. 171-186. (2015)

2014

6. Roginer Oszkár
A jugoszláviai magyar kulturális tér és a geokulturális identitás viszonya 1951-1961
(II.rész)
LÉTÜNK (ÚJVIDÉK) 2014:(1) pp. 136-152. (2014)

7. Roginer Oszkár
A jugoszláviai magyar kulturális tér és a geokulturális identitás viszonya 1951-1961 (III.rész).
LÉTÜNK (ÚJVIDÉK) 2014:(2) pp. 174-190. (2014)
8. Roginer Oszkár
A jugoszláviai magyar irodalom és a geo-kulturális identitás viszonya a nyolcvanas években (1983–1991)
ÉVKÖNYV - ÚJVIDÉKI TUDOMÁNYEGYETEM MAGYAR TANNYELVŰ TANÍTÓKÉPZŐ KAR (2011-) 2014: pp. 40-76. (2014)
9. Roginer Oszkár
Monográfia: Feketén fehérrel: (Darko Dozet: Čuvari uspomena i svedoci istorije)
LÉTÜNK (ÚJVIDÉK) 2014:(3) pp. 169-171. (2014)
2013
10. Roginer Oszkár
Apám helyett
TISZATÁJ: IRODALMI, MŰVÉSZETI ÉS TÁRSADALMI FOLYÓIRAT 2013:(1) pp. 104-105. (2013)
11. Roginer Oszkár
A jugoszláviai magyar kulturális tér és a geokulturális identitás viszonya 1992 és 2000 között
In: Kötél Emőke , Mészárosné Lampl Zsuzsanna (szerk.)
Határhelyzetek IV . Budapest: Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium, 2013. pp. 226.-250.

Megjelenés alatt.
12. Roginer Oszkár
A jugoszláviai magyar kulturális tér és a geokulturális identitás viszonya 2000 és 2010 között
In: Szoták Szilvia (szerk.)
Határhelyzetek V.: Sztereotípiák, választások, túlélési stratégiák kisebbségi léthelyzetekben . Budapest: Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium, 2013. pp. 286-309.
(ISBN:978-963-87423-4-6)

13. Roginer Oszkár
 A jugoszláviai magyar irodalom és a geokulturális identitás a második világháború utáni években
 In: Fedinec Csilla , Szoták Szilvia (szerk.)
 Változó világ - változó közösségek a Kárpát-medencében . 470 p.
 Budapest: Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium, 2013. pp. 259-290.
 (Határhelyzetek; VI.)
 (ISBN:978-615-5389-11-5)
14. Roginer Oszkár
 Kutyák könyve (Csányi Vilmos: A kutyák szőrös gyerekek)
LÉTÜNK (ÚJVIDÉK) 2013:(3) pp. 172-175. (2013)
15. Roginer Oszkár
 Európa társadalomtörténete felülnézetből (Hartmut Kaelble Sozialgeschichte Europas, 1945 bis zur Gegenwart című könyvéről)
LÉTÜNK (ÚJVIDÉK) 2013:(2) pp. 135-139. (2013)
16. Roginer Oszkár
 Lépést tartani egy közösségi identitás diszkurzív alapjaival, avagy mit kezdünk a negyvenes évek vajdasági magyar irodalmával?
 In: Pieldner Judit , Pap Levente , Tapodi Zsuzsa , Forisek Péter , Papp Klára (szerk.)
 Kulturális identitás és alteritás az időben . Konferencia helye, ideje: Csíkszereda , Románia , 2013.04.19 -2013.04.20. Debrecen: Debreceni Egyetem, Történelmi Intézet, 2013. pp. 241-248.
 (Speculum historiae Debreceniense: a Debreceni Egyetem Történelmi Intézete kiadványai; 16.)
 (ISBN:978-963-473-631-8)
17. roginer oszkár
 A jugoszláviai magyar kulturális tér és a geokulturális identitás viszonya 1951-1961 (I.rész).
LÉTÜNK (ÚJVIDÉK) 2013:(4) pp. 138.-156.. (2013)
18. Roginer Oszkár
 Macskakövek, aszfalt és fücsomók oldalnézetből: Tolnai Ottó Újvidéken
EX SYMPOSITION: IRODALOM MŰVÉSZET FILOZÓFIA REFLEXIÓ 2013:(83) pp. 28-38. (2013)
- 2012
19. Roginer Oszkár
 Az időben megjelenő monográfia
LÉTÜNK (ÚJVIDÉK) 2012:(2) pp. 152-155. (2012)

20. Roginer Oszkár
 Urbán politikum
TISZATÁJ: IRODALMI, MŰVÉSZETI ÉS TÁRSADALMI FOLYÓIRAT 2012:(8) pp. 89-92. (2012)
21. Roginer Oszkár
 Fából vaskarikát közép-keleten: A térrel való azonosulás csapdái és a közösségi identitás kialakításának ideiglenessége a XX. és XXI. században.
 In: Piédner Judit , Tapodi Zsuzsa (szerk.)
 A tér értelmezései, az értelmezés terei . Csíkszereda: Státus; Erdélyi Múzeum-Egyesület, 2012. pp. 252-264.
 (ISBN:978-606-8178-62-2; 978-606-8052-66-3)
22. Roginer Oszkár
 Lokális irodalmi diskurzus a vajdasági magyar irodalomban
 In: Kelemen Zoltán , Kollár Árpád , Kovács Flóra (szerk.)
 „Gagyog, s ragyog”: (Magyar irodalom közép-európai kontextusban) . Szeged: Universitas Szeged Kiadó, 2012. pp. 57-82.
 (ISBN:978 615 5106 07 1)
23. Roginer Oszkár
 A kortárs posztjugoszláv dokumentarista dráma: archívum, valóság, fikció
FILOLÓGIAI KÖZLÖNY 2012:(3) pp. 307-322. (2012)
24. Roginer Oszkár
 Nem egy monográfia
LÉTÜNK (ÚJVIDÉK) 2012:(4) pp. 196-200. (2012)
 2011
25. Roginer Oszkár
 Szárits János – Ivan Saric
LÉTÜNK (ÚJVIDÉK) 2: pp. 158-160. (2011)
26. Roginer Oszkár
 A nő ereje
LÉTÜNK (ÚJVIDÉK) 1: pp. 181-185. (2011)
27. Roginer Oszkár
 Vázalegendák
LÉTÜNK (ÚJVIDÉK) 2011:(4) pp. 173-175. (2011)

2010

28. Roginer O
Csárdás
In: Csányi Erzsébet (szerk.)
Mediális átlelkesítés: Zene – beszéd – irodalom . 176 p.
Konferencia helye, ideje: Szabadka , Szerbia , 2009.09.28 Újvidék: Vajdasági Magyar Felsőoktatási Kollégium, Bölcsészettudományi Kar, 2010.
(konTEXTUS KÖNYVEK; 4.)
(ISBN:978-86-6065-038-4)
29. Roginer Oszkár
Irodalmi divatok 1910-ben
LÉTÜNK (ÚJVIDÉK) 1: pp. 100-106. (2010)
30. Roginer Oszkár
Globális, regionális és parciális kontextusok a Kévében
LÉTÜNK (ÚJVIDÉK) 2: pp. 140-148. (2010)
31. Roginer Oszkár
Egy kontextualizált születésnapra
LÉTÜNK (ÚJVIDÉK) 3: pp. 147-149. (2010)
2008
32. Csányi Erzsébet (szerk.)
„én meg/ pontosan itt vagyok”
Konferencia helye, ideje: Újvidék , Szerbia , 2008.06.13
Újvidék: Vajdasági Magyar Felsőoktatási Kollégium, Bölcsészettudományi Kar, 2008.
(Kontextus Könyvek; 2.)
2. , jelHÁLÓ
(ISBN:978-86-65245-13-8)
2007
33. Roginer Oszkár
Ételre és italra vonatkozó szavak az újvidéki magyar középiskolások nyelvhasználatában.
TANULMÁNYOK (NOVI SAD) 40:(40) pp. 157-166. (2007)